

Selskabet for Samtidshistorisk Forskning

Saxo-Instituttet, Københavns Universitet
Njalsgade 80, 2300 København S

Formand: Carsten Due-Nielsen, mail cdu@hum.ku.dk
Næstformand: Poul Villaume – mail: villaume@hum.ku.dk

Den 12. april 2012

Til

Folketingets retsudvalg
Christiansborg, 1240 K

Kopi til

Justitsministeriet
Slotsholmgade 10, 1216 K

Vedr. Wendler Pedersen-udvalgets betænkning

Wendler Pedersen-udvalgets betænkning er blevet til på baggrund af mange års diskussioner om efterretningstjenesterne, deres funktioner, deres placering i offentligheden, deres arkiver og borgernes interesse i oplysningerne i arkiverne. I diskussionerne har nødvendigheden af historiske undersøgelser på basis af arkiverne spillet en væsentlig rolle, som det bl.a. har givet sig udtryk i PET-Kommissionens arbejde.

Wendler Pedersen-udvalgets betænkning berører imidlertid kun i forbigående betingelserne for historiske undersøgelser. Arkivloven refereres kort, men derudover fokuseres både i redegørelsen og i udvalgets forslag på de berørte, dvs. registrerede borgeres historiske indsigtsret eller adgang til at rette forespørgsel om relevante akter, samt den mulige destruktion af ældre akter efter 3 år. Det drejer sig altså om partsinteressen, ikke den historiske forskning.

I udvalgets omtale af arkivloven beskrives også forskningens adgangsmuligheder og PETs aftale med Rigsarkivet af 17. dec. 1965 om bevaring af særlige akter, bl.a. redegørelser udarbejdet af PET, personsager og 'andet materiale, der skønnes at have eller at kunne få historisk værdi'. Det oplyses, at disse retningslinier efter det oplyste stadig følges i relation til PETs personregistreringsager. Det oplyses ikke, om sagsakter af mere generel karakter og 'andet materiale af historisk værdi' bevares.

Iflg. Arkivloven af 2007 skal Rigsarkivet bevare arkivalier, der har historisk værdi (§ 4), og kulturministeren fastsætte regler om behandling, bevaring og kassation af statslige myndigheders arkivalier (§ 10). Disse regler synes imidlertid ikke at have forhindret PET i at kassere meget betydelige arkivmængder, der kunne antages at ville have været af stor interesse for den historiske forskning. Og det må formodes, at efterretningstjenesternes betydelige udvidelse i de senere år vil gøre arkivmaterialet til en endnu vigtigere del af statens arkivalier, set ud fra en historiefaglig betragtning.

På samme måde som Wendler Pedersen-udvalget foreslår bestemmelser i en ny lov, der mere eller mindre synes at være dækket af andre lovbestemmelser, vil vi derfor foreslå, at der i loven optages bestemmelser om arkivadgang for forskere. Der er vigtigt at præcisere i en ny lov om efterretningstjenesterne, at de har en forpligtelse til at bevare materiale af historisk værdi, såvel redegørelser og akter af generel karakter som personoplysninger af betydning, herunder evt. tilfældigt udvalgte mindre vigtige sagsakter, der kan belyse tjenesternes arbejdsformer, effektivitet mv. Som følge af digitaliseringen må det forventes, at det ikke vil blive uoverkommeligt at bevare betydelige arkivmængder uden store praktiske eller økonomiske omkostninger.

Det vigtigste set fra et historiefagligt synspunkt er, at kildematerialet bliver bevaret, men det vil naturligvis også være hensigtsmæssigt, hvis adgangen kan åbnes inden for en rimelig frist for samtidshistorisk forskning.

Vi skal derfor foreslå, at der i en kommende lovgivning tages positiv stilling til forskeradgang til efterretningstjenesternes arkiver. Hvordan denne adgang konkret skal reguleres, må nærmere overvejes, og i forbindelse hermed må naturligvis tages hensyn til disse arkivers særlige karakter, herunder deres mange personfølsomme oplysninger, hvilket også involverer retssikkerhedsmæssige hensyn.

En mulighed er, at det foreslåede nævn, der skal tage stilling til borgernes indsigtsret, også får bemyndigelse til at vurdere ansøgninger om forskeradgang. En anden mulighed kunne være et særligt arkivmæssigt og forskningsmæssigt sagkyndigt organ.

Selskabet for Samtidshistorisk Forskning medvirker gerne i det videre arbejde hermed.

Med venlig hilsen

Carsten Due-Nielsen	Thorsten Borring Olesen	Mogens Rüdiger	Nils Arne Sørensen	Poul Villaume
Lektor	Professor	Professor	Professor	Professor